

**Μεταφρασιολογία και γνωστικές επιστήμες:
η συνεισφορά της διαλεκτικής-υλιστικής ψυχολογίας**

Περικλής Παπαβασιλείου
Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Résumé

Au cours des dernières décennies on observe un processus de réorientation de la recherche en traductologie. Un axe fondamental de ce processus est lié à une approche processionale, dynamique de la fonction du texte. Il en résulte une incorporation dans les études traductologiques d'éléments et de modèles cognitifs provenant de la psychologie cognitive, la psycholinguistique et la neurophysiologie. Au stade actuel de développement des sciences cognitives, les mécanismes conduisant à la formation des représentations mentales ne sont pas suffisamment connus. Afin de pouvoir effectuer des avancées significatives, la recherche expérimentale dans le domaine de l'étude des processus cognitifs en traduction a besoin d'un fondement méthodologique plus solide qu'actuellement.

La problématique de l'étude scientifique expérimentale du processus de traduction dans le cadre des sciences cognitives peut tirer profit d'une approche basée sur les principes de la psychologie dialectique matérialiste, selon laquelle la cognition est une propriété de la matière hautement organisée et les phénomènes psychologiques sont des reflets de l'environnement, à savoir du monde réel, au niveau du cerveau. L'objectif fondamental de la recherche en psychologie dialectique matérialiste est le rôle de la cognition au niveau de l'activité pratique, sociale de l'être humain.

Mots-clés : traductologie, sciences cognitives, psycholinguistique, méthodologie de la recherche

Εδώ και αρκετά χρόνια εξελίσσεται μια διαδικασία αναπροσανατολισμού των ερευνητικών τάσεων στο τομέα της μεταφρασιολογίας, με ενσωμάτωση στις μεταφρασιολογικές μελέτες στοιχείων και γνωσιολογικών προτύπων που προέρχονται από τη γνωστική ψυχολογία, την ψυχολογία και τη νευροφυσιολογία. Με την έννοια αυτή, το κέντρο βάρους στη μεταφρασιολογία μετατοπίστηκε -σε ένα ορισμένο βαθμό- από την υφολογία και την αντιπαραβολική γλωσσολογία προς τις γνωστικές επιστήμες. Πολλοί όμως επιστήμονες που δραστηριοποιούνται στο πεδίο αυτό θεωρούν ότι η πειραματική-επιστημονική έρευνα στο χώρο της νοητικής διεργασίας στη μετάφραση έχει ανάγκη ενός πιο στέρεου μεθοδολογικού υποβάθρου για να μπορέσει να κάνει ουσιαστικά βήματα προόδου. Ειδικότερα, ο σχεδιασμός πειραματικών προσεγγίσεων της μεταφραστικής διαδικασίας που αφορά ολόκληρα κείμενα κρίνεται ότι απαιτεί περαιτέρω θεωρητική επεξεργασία και θεμελίωση.

Η πειραματική μελέτη και η αντίστοιχη θεωρητική επεξεργασία της μεταφραστικής διαδικασίας ως διανοητικής διεργασίας που εδράζεται κυρίως στον εγκέφαλο, αλλά και συνολικά στον οργανισμό του μεταφραστή, μπορεί να αποτελέσει αποφασιστικό παράγοντα για την καλύτερη κατανόηση του όλου φαινομένου. Τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα δείχνουν ότι η πραγματοποίηση των ψυχικών λειτουργιών απαιτεί τη συνέργεια διαφορετικών περιοχών του εγκεφάλου. Δεν είναι δυνατό να συνδεθεί μια σύνθετη

δραστηριότητα, όπως για παράδειγμα η ανθρώπινη ομιλία, με κάποιο συγκεκριμένο τμήμα του εγκεφάλου και μόνο, δεδομένου ότι εμπλέκει διάφορες περιοχές του οι οποίες βρίσκονται σε πολύπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Οι γνωστικές επιστήμες αποτελούν ένα σημαντικό τρόπο προσέγγισης των θεμελιωδών ζητημάτων που αντιμετωπίζει η μεταφρασιολογία. Αντίστοιχα, η προβληματική της μελέτης των μεταφραστικών διεργασιών, αν και αφορά ένα επίπεδο πολυπλοκότητας πολύ ανώτερο από τα μέχρι στιγμής πειραματικά σχήματα της γνωστικής νευροψυχολογίας, παρέχει ένα ερευνητικό υπόδειγμα που μπορεί να δώσει νέα ώθηση στον υπό εξέλιξη αυτό κλάδο των γνωστικών επιστημών. Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι όσον αφορά τη μελέτη της λειτουργίας του εγκεφάλου κατά την εξόχως περίπλοκη διανοητική διεργασία που αποτελεί η μετάφραση και η διερμηνεία, οι πειραματικές εργασίες στον τομέα της γνωστικής νευροψυχολογίας προς το παρόν είναι σχετικά περιορισμένες.

Με βάση την προσέγγιση αυτή, θεωρώ ότι η προβληματική της επιστημονικής μελέτης της μεταφραστικής διαδικασίας υπό το πρίσμα των γνωστικών επιστημών θα ήταν γόνιμο να λάβει υπ' όψη τις θέσεις της διαλεκτικής-υλιστικής Ψυχολογίας, η οποία μπορεί να βοηθήσει στην υπέρβαση των θεωρητικών και μεθοδολογικών προβλημάτων που αναφύονται. Η διαλεκτική-υλιστική προσέγγιση στην Ψυχολογία, την οποία εισήγαγε κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα ο Σοβιετικός ψυχολόγος Lev Vygotsky, παρά το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που παρουσιάζει σύμφωνα με τις απόψεις πολλών επιστημόνων σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι σχετικά λίγο γνωστή στον ελληνικό επιστημονικό χώρο. Είναι χαρακτηριστικά τα όσα γράφει -μεταξύ άλλων- ο ομότιμος καθηγητής του ΑΠΘ Χρίστος Φράγκος προλογίζοντας την έκδοση του έργου του L. Vygotsky «Νους στην Κοινωνία – Η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών»: «Ο Lev Semyonovitch Vygotsky στην Ελλάδα είναι ελάχιστα γνωστός, όπως πριν από δεκαπέντε περίπου χρόνια ήταν σχεδόν άγνωστος και σε όλες τις δυτικές χώρες. Σήμερα, σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες αλλά και σε όλο τον κόσμο, όχι μόνο είναι γνωστός, αλλά αποτελεί μια προσωπικότητα σαγηνευτική και επιβλητική στους χώρους των ψυχολογικών και παιδαγωγικών επιστημών. Όσοι επίσης ασχολούνται με τη Γλωσσολογία, την Ανθρωπολογία, την Εθνογραφία, την Επιστημολογία, τους κλάδους της Σημειωτικής αλλά και της Πληροφορικής δεν παύουν να ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για τις απόψεις του και τα έργα του. [.....] Ο γνωστός εξάλλου κοινωνιολόγος και ανθρωπολόγος St. Toulmin δεν δίστασε να τον παρουσιάσει, σε άρθρο του στους New York Review of Books το 1978, ως «τον Μότσαρτ της Ψυχολογίας», και να πει ότι όποιος Αμερικανός ψυχολόγος δεν έχει διαβάσει τις απόψεις του Vygotsky δεν μπορεί να θεωρείται ενήμερος σ' ό, τι συμβαίνει σήμερα στο χώρο της Ψυχολογίας! [.....] Πέρα όμως από τους θαυμασμούς που έχουν εκφραστεί από σημαντικούς εκπροσώπους των ψυχολογικών και παιδαγωγικών επιστημών για έναν «επιστήμονα που έρχεται από το μέλλον» ή για τη μοναδικότητα της ερμηνευτικής και διεισδυτικής ικανότητάς του, καθώς και για τη μυωπική, χωρίς τον Vygotsky, αντιμετώπιση της σύγχρονης μας Ψυχολογίας, παραμένει ένα εκτεταμένο έργο και μια σημαντική συμβολή του Vygotsky που είναι ανάγκη να τα προσεγγίσουμε και να τα αναλύσουμε ώστε να εκτιμήσουμε τις πραγματικές διαστάσεις τους.

Είναι ανάγκη λοιπόν να δούμε κάπως ευρύτερα το έργο του Vygotsky, ώστε να επισημανθούν όσο το δυνατό περισσότερο οι συσχετισμοί των θέσεών του με τις σύγχρονες επιστημονικές τάσεις, με τις επικρατούσες τότε και τώρα θέσεις, και κυρίως με

τον περίγυρο μέσα στον οποίο ανέπτυξε τις απόψεις του. [...] Για την κατανόηση εξάλλου της βιγκοτσκικής συμβολής, εκείνο που κυρίως μας χρειάζεται είναι να δούμε τις δυνατότητες επέκτασης των θέσεών του και πέρα από εκεί που τις οδήγησε ο ίδιος, με την προϋπόθεση βέβαια ότι θα έχουμε κατανοήσει όσο το δυνατό πιο σωστά τις τοποθετήσεις του. Η επιμονή του Vygotsky στη συνεχή ανάπτυξη, στη διαρκή ανανέωση - που σηματοδοτούν βαθιές κατανοήσεις και όχι απλές «υπακοές» στη μαρξιστική διαλεκτική θεώρηση-, μας προσδιορίζει τον αναπτυξιακό και επεκτασιακό χαρακτήρα των θέσεών του.»

Απώτερος στόχος της αναφοράς μου αυτής εδώ είναι η προσέγγιση των δυνατοτήτων συμβολής της διαλεκτικής-υλιστικής Ψυχολογίας στην αποτελεσματικότερη θεωρητική και μεθοδολογική θεμελίωση της έρευνας στον τομέα της μεταφρασιολογίας. Μακριά από εμένα βέβαια η ανεδαφική φιλοδοξία να ασχοληθώ διεξοδικά με αυτή καθεαυτή την επιστήμη της Ψυχολογίας, είναι άλλωστε προφανές ότι το έργο αυτό αποτελεί αντικείμενο των επιστημόνων που ειδικεύονται στον τομέα αυτόν της επιστήμης. Από την πλευρά μου, η πρόθεση είναι να προσπαθήσω να συνεισφέρω, έστω κατά ένα μικρό λιθαράκι, στον προβληματισμό όσων ασχολούνται με τη μελέτη της μεταφραστικής διαδικασίας, στην κατεύθυνση της ενσωμάτωσης των θεωρητικών δεδομένων της διαλεκτικής-υλιστικής Ψυχολογίας που θεμελίωσε ο Lev Vygotsky στις ερευνητικές τους προσεγγίσεις, αντικείμενο των οποίων μπορεί να είναι τόσο η μετάφραση ως διαδικασία όσο και ο μεταφραστής ως ανθρώπινος συντελεστής της.

Τα στοιχεία της διαλεκτικής-υλιστικής σχολής σκέψης στην Ψυχολογία τα οποία αφορούν τη θεώρησή της αναφορικά με τη δραστηριότητα, την επικοινωνία και την ομιλία στο πλαίσιο των ανθρώπινων κοινωνικών σχέσεων, θεωρώ ότι παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την προαγωγή της θεωρητικής και μεθοδολογικής βάσης για την ανάπτυξη της επιστημονικής ερευνητικής προσέγγισης της μεταφραστικής διαδικασίας. Σε συνδυασμό με τις αντίστοιχες θέσεις της σχολής αυτής όσον αφορά τις άλλες κατηγορίες της Ψυχολογίας (αντίληψη, μνήμη, σκέψη, φαντασία κλπ) δίνουν τη δυνατότητα εμπλουτισμού και επέκτασης του ερευνητικού ορίζοντα στον τομέα της μετάφρασης σε μια πιο ολιστική κατεύθυνση. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να λαμβάνει υπόψη τόσο το υποκείμενο-μεταφραστή στο σύνολό του (σε φυσιολογικό, ψυχολογικό και κοινωνικό επίπεδο) όσο και το ευρύτερο κοινωνικο-ιστορικό περιβάλλον στο οποίο αυτός λειτουργεί. Αντίστοιχη πρέπει να είναι και η προσέγγιση των συνθηκών παραγωγής του κειμένου-πηγή.

Ο εγκέφαλος αποτελεί το υλικό υπόστρωμα του ψυχισμού στον άνθρωπο. Όμως το περιεχόμενο του ψυχισμού προσδιορίζεται από την αλληλεπίδραση του οργανισμού με το εξωτερικό περιβάλλον, τον εξωτερικό κόσμο. Ο εξωτερικός αυτός κόσμος για τον ανθρώπινο εγκέφαλο (σε αντίθεση με τα ζώα) δεν είναι απλά και μόνο ένα βιολογικό μέσο, αλλά ένας κόσμος από αντικείμενα πολλά από τα οποία έχουν δημιουργηθεί από τον ίδιο τον άνθρωπο στη διάρκεια της διαχρονικής ιστορικής του εξέλιξης, της κοινωνικής ιστορίας. Έτσι λοιπόν οι ρίζες της ψυχικής ανάπτυξης του κάθε ξεχωριστού ατόμου βρίσκονται στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού. Το ζήτημα αυτό έχει βαρύνουσα σημασία αναφορικά με την οπτική που μπορεί να υιοθετηθεί για την προσέγγιση των γενικότερων προβλημάτων που αφορούν τη διερεύνηση των γνωστικών διεργασιών, όπως αυτή της μεταφραστικής λειτουργίας.

Η διαλεκτική-υλιστική Ψυχολογία θεωρεί ότι ο άνθρωπος αποτελεί ταυτόχρονα το υποκείμενο και το προϊόν της ιστορικής εξέλιξης. Οι βιολογικές και οι κοινωνικές ιδιότητες που τον χαρακτηρίζουν δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ανεξάρτητες επί μέρους δομές της προσωπικότητάς του, διότι αποτελούν μια ενιαία ολότητα. Οι βιολογικές ιδιότητες είναι προϋποθέσεις και αναγκαίες συνθήκες για την ανάπτυξη της προσωπικότητας. Επηρεάζουν μεν την προσωπικότητα, αλλά αποκτούν ψυχολογική οντότητα μόνο με κοινωνικούς όρους, δεδομένου ότι τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά που προκύπτουν από τη φυσιολογία του εγκεφάλου μετατρέπονται σε συγκεκριμένες ιδιότητες της ανθρώπινης προσωπικότητας υπό την επίδραση του κοινωνικού παράγοντα. Κατά συνέπεια λοιπόν, σύμφωνα με τη διαλεκτική-υλιστική προσέγγιση, ασφαλώς πρέπει να λάβουμε υπόψη τόσο το βιολογικό όσο και τον κοινωνικό παράγοντα στη διαμόρφωση της δομής της προσωπικότητας, όμως το κρίσιμο ζήτημα δεν είναι αυτό. Το κρίσιμο ζήτημα είναι ο τρόπος με τον οποίο κατανοείται η μεταξύ τους σχέση, πράγμα που οδηγεί στην αναζήτηση της κινητήριας δύναμης που καθορίζει την ανάπτυξη της προσωπικότητας.

Η ανθρώπινη γνώση προκύπτει από τις αισθήσεις, οι οποίες αντανακλούν την αντικειμενική πραγματικότητα που υπάρχει έξω και ανεξάρτητα από το υποκείμενο αυτής της γνώσης. Πηγή της ανθρώπινης δραστηριότητας αποτελούν οι ανάγκες της ζωής. Η δραστηριότητα του ανθρώπου είναι κοινωνική. Το ανθρώπινο όν παράγεται από την κοινωνία, και αντιστρόφως ο άνθρωπος παράγει την κοινωνία. Οι ιστορικά προσδιοριζόμενες μορφές της κοινωνικής εργασίας, η οποία δημιουργεί την υλική βάση της κοινωνικής ζωής, προσδιορίζουν την ανάπτυξη των ικανοτήτων του ανθρώπου. Η πρακτική και η θεωρητική δραστηριότητά του παίζουν καθοριστικό ρόλο για τη διαμόρφωση της νόησής του. Η νοητική εικόνα του προϊόντος της εργασίας, ως προσδοκία και στόχος, καθορίζει τη δραστηριότητα αυτή. Τα συναισθήματα, οι σκέψεις προσδιορίζονται από τα προϊόντα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Με την έννοια αυτή μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο άνθρωπος, αλλάζοντας τον εξωτερικό κόσμο, αλλάζει ταυτόχρονα και τον εαυτό του.

Στο πλαίσιο αυτό, η συνείδηση είναι μια μορφή αντανάκλασης που υπαγορεύθηκε από τις ανάγκες της πρακτικής δραστηριότητας του ανθρώπου, κυρίως της εργασίας, σε μια ορισμένη φάση της ανάπτυξής του. Η συνείδηση έχει πρακτική ουσία και περιεχόμενο. Η ανθρώπινη νόηση μπορεί αντικειμενικά να μελετηθεί και να γίνει κατανοητή μέσω της μελέτης της ανθρώπινης δραστηριότητας και των αποτελεσμάτων της, στο βαθμό που στο νου του ανθρώπου αντανακλάται η σχέση του αυτή με το περιβάλλον.

Καίριο ζήτημα αποτελεί η μετάβαση από τις αισθήσεις στη σκέψη. Η διεργασία αυτή, που διαφοροποίησε τον άνθρωπο από όλα τα άλλα είδη στην πορεία της εξέλιξης, γίνεται με όρους εννοιών. Έχουμε εδώ ένα ανώτερο επίπεδο αντανάκλασης της αντικειμενικής πραγματικότητας στο νου του ανθρώπου. Στο πλαίσιο αυτό η γλώσσα λειτουργεί ως ιδεατή αποτύπωση των δραστηριοτήτων του. Αποτελεί την πρακτική έκφραση της σκέψης, προσδίδοντας στη συνείδηση αντικειμενικό χαρακτήρα.

Η ιστορία της ανθρωπότητας αναδεικνύει τον καταλυτικό ρόλο που έπαιξε η γλώσσα, επιτρέποντας στον άνθρωπο να έχει στη διάθεσή του τη συσσωρευμένη πείρα των προηγούμενων γενεών, να έχει πρόσβαση στη γνώση γεγονότων, φαινομένων και καταστάσεων τις οποίες δεν έζησε ο ίδιος, να ενημερώνεται και να ενημερώνει για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Καθίσταται έτσι λοιπόν δυνατή στο επίπεδο της

ανθρώπινης κοινωνίας η μετάδοση της κοινωνικής πείρας, πράγμα που δεν συμβαίνει στους άλλους ζωντανούς οργανισμούς.

Έχουμε επίσης ένα επιμέρους ρόλο της γλώσσας σε επίπεδο αναδιαμόρφωσης των αντανακλαστικών δυνατοτήτων του ανθρώπου. Αναπτύσσεται η ικανότητα αφαίρεσης (με την έννοια της αποστασιοποίησης) από την όποια συγκεκριμένη κατάσταση, και κατ' επέκταση πρόβλεψης των μελλοντικών της συνεπειών και επιπτώσεων, αλλά και εμφάνιση της αφηρημένης σκέψης. Πρόκειται για κρίσιμο στάδιο στην εξέλιξη του ανθρώπου και της ανθρώπινης κοινωνίας, δεδομένου ότι με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται οι προϋποθέσεις να αντιληφθεί την αναγκαιότητα και να αποκτήσει τη δυνατότητα συνειδητής δραστηριότητας.

Σημαντικό χαρακτηριστικό του ανθρώπου είναι η ικανότητα κατάκτησης και αφομοίωσης της κοινωνικής πείρας, η οποία βασίζεται στις συσσωρευμένες εμπειρίες σειράς γενεών, όπως και στη συγκεκριμένη πείρα του κάθε ατόμου κατά τη διάρκεια της ζωής του. Η αφομοίωση της εμπειρίας αυτής από τον άνθρωπο προσδιορίζει τη συμπεριφορά του και επιτρέπει την ανάπτυξη του νου.

Όσον αφορά το κρίσιμο ζήτημα της μεθοδολογίας, η διαλεκτική-υλιστική Ψυχολογία βασίζεται σε αντικειμενικές μεθόδους έρευνας, με σημείο αναφοράς την αρχή της ενότητας της δραστηριότητας και της συνείδησης. Θεωρεί ότι για να μπορούν να εξαχθούν βάσιμα συμπεράσματα για τις ψυχικές διαδικασίες πρέπει να μελετήσουμε τη δραστηριότητα του ανθρώπου λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες μέσα στις οποίες εκδηλώνεται. Επίσης βασική μεθοδολογική αρχή της διαλεκτικής-υλιστικής Ψυχολογίας είναι η ιστορική-γενετική προσέγγιση των ψυχολογικών φαινομένων, σύμφωνα με την οποία τα φαινόμενα αυτά εξετάζονται ως διαδικασίες. Αυτό σημαίνει ότι ο ερευνητής θέτει ως στόχο την αναπαραγωγή όλων των σταδίων γέννησης και ανάπτυξης των ψυχικών φαινομένων, την αλληλουχία τους, λαμβάνοντας επίσης υπόψη το συγκεκριμένο ιστορικό περιβάλλον μέσα στο οποίο επιτελούνται.

Στη φάση ανάπτυξης που βρίσκονται σήμερα οι γνωστικές επιστήμες και ειδικότερα η γνωστική Ψυχολογία, οι μηχανισμοί που οδηγούν στο σχηματισμό των νοητικών αναπαραστάσεων δεν είναι ακόμα επαρκώς γνωστοί. Οι γνωστικές επιστήμες αποτελούν ένα διεπιστημονικό κλάδο αντικείμενο του οποίου είναι η μελέτη των νοητικών διεργασιών και συνολικά της νοημοσύνης του ανθρώπου. Στηρίζονται σε επιμέρους επιστήμες οι κυριότερες των οποίων είναι η Ψυχολογία, η Νευροψυχολογία, οι Νευροεπιστήμες, η Γλωσσολογία, η Ανθρωπολογία, η Τεχνητή Νοημοσύνη, η Πληροφορική, η Φιλοσοφία. Κεντρικός άξονας των γνωστικών επιστημών είναι η παραδοχή ότι η ανθρώπινη νοημοσύνη μπορεί να θεωρηθεί με όρους *αναπαραστατικών δομών*, με βάση τις οποίες επιτελούνται υπολογιστικές διεργασίες. Κατά πόσο όμως οι υπολογιστικές διεργασίες που επιτελούνται κυρίως στο επίπεδο του εγκεφάλου, και που συνδέονται άμεσα με τη φύση της ανθρώπινης νοημοσύνης, είναι στην πραγματικότητα ανάλογου τύπου με αυτές που συμβαίνουν στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές; Τι ακριβώς σημαίνει νοητική αναπαράσταση στον ανθρώπινο εγκέφαλο και ποια η σχέση της με τη δομή και τη λειτουργία των ηλεκτρονικών υπολογιστών; Τα καίρια αυτά ζητήματα δεν έχουν επαρκώς διαλευκανθεί μέχρι σήμερα, διότι δεν έχει ακόμα κατανοηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό ο τρόπος λειτουργίας του ανθρώπινου εγκεφάλου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι όσον αφορά τη μελέτη της λειτουργίας του εγκεφάλου κατά την εξόχως περίπλοκη διανοητική διεργασία που αποτελεί η μετάφραση και η διερμηνεία, οι

πειραματικές εργασίες στον τομέα της γνωστικής Νευροψυχολογίας προς το παρόν είναι σχετικά περιορισμένες. Μια πρώτη ενδιαφέρουσα ερευνητική κατεύθυνση αφορά τη διερεύνηση της λειτουργίας της προσοχής και της μνήμης του μεταφραστή (μακροπρόθεσμη και βραχυπρόθεσμη μνήμη), που παίζει κατά γενική παραδοχή αποφασιστικό ρόλο κατά τη μεταφραστική διαδικασία.

Οι ερευνητικές εργασίες με αντικείμενο τη διερεύνηση της μεταφραστικής λειτουργίας του εγκεφάλου σε νευροβιολογικό επίπεδο θα βοηθήσουν κατά πάσα πιθανότητα στο μέλλον να απαντηθούν ερωτήματα που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κατανόηση της μεταφραστικής λειτουργίας. Ένα από αυτά είναι ο τρόπος με τον οποίο αναπαριστάται στο νου του μεταφραστή η μακροδομή του κειμένου: υπάρχει μια κοινή νοητική δομή για το κείμενο-πηγή και το κείμενο-στόχο ή υπάρχουν δυο διαφορετικές νοητικές δομές στον εγκεφαλο του μεταφραστή, μια για το κείμενο-πηγή και μια άλλη για το κείμενο-στόχο;

Οι ικανότητες διαμορφώνονται στον άνθρωπο κατά τη διάρκεια της οντογένεσης στη βάση της συνολικής αλληλεπίδρασης του με το περιβάλλον και τα άλλα μέλη της κοινωνίας. Το κοινωνικό περιβάλλον είναι καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη των ατομικών ικανοτήτων του υποκειμένου, με την έννοια ότι του παρέχει τις κατάλληλες συνθήκες και τα μέσα για το σκοπό αυτό. Κατά συνέπεια, μέσω των ατομικών ικανοτήτων που εκδηλώνει το συγκεκριμένο άτομο, εκφράζεται στην ουσία αυτό καθ' εαυτό το επίπεδο ανάπτυξης της δεδομένης κοινωνίας, με εξατομικευμένη βεβαίως μορφή. Θεωρώ ότι είναι σαφής η επίπτωση που έχει το γεγονός αυτό στην κατανόηση εκ μέρους του μεταφραστή του μηνύματος που εμπεριέχει το κείμενο-πηγή και του τρόπου με τον οποίο αυτός το επεξεργάζεται και επιχειρεί να το αποδώσει μέσω της γλώσσας-στόχου. Η έρευνα που διεξάγεται στο επίπεδο των γνωστικών διεργασιών στη μετάφραση δεν μπορεί να μη λαμβάνει υπόψη, σε επίπεδο μεθοδολογίας και θεωρητικής επεξεργασίας των αποτελεσμάτων, τη διάσταση αυτή. Αν παραμείνει στο επίπεδο της διερεύνησης των φυσιολογικών λειτουργιών του νευρικού συστήματος (και δη μόνο συγκεκριμένων περιοχών του εγκεφάλου) κατά τη διάρκεια μεμονωμένων στοιχειωδών βημάτων μεταφραστικής (ή διερμηνευτικής) πράξης, δεν θα μπορέσει να αναλύσει και να ερμηνεύσει ουσιαστικά την όλη διαδικασία. Το γεγονός αυτό βεβαίως προσθέτει βαθμούς δυσκολίας και πολυπλοκότητας στο ερευνητικό έργο. Είναι θεωρώ αυτός ένας από τους λόγους για τους οποίους η επιστημονική έρευνα στον τομέα αυτόν δεν έχει ακόμα εξελιχθεί επαρκώς, όπως αναφέρθηκε ήδη σε προηγούμενο σημείο της παρέμβασής μου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Baddeley A. (2003). "Working memory and language: an overview". In *Journal of Communication Disorders*, 36: 189-208.
- Βιγκότσκι Λεβ (2008). *Σκέψη και Γλώσσα*, μτφρ. Αντζελίνα Ρόδη, Αθήνα: Εκδόσεις «Γνώση».
- Dancette, J. (1995). *Parcours de traduction. Etude expérimentale du processus de traduction*, Lille: Presses Universitaires de Lille.
- Durieux C. (2000). *Approche psycholinguistique de la traductologie*. In *La Psycholinguistique, science multidisciplinaire de 2000: quelles implications, quelles applications ?* Actes du VIème Congrès de la Société Internationale de Psycholinguistique Appliquée (ISAPL) 28 juin-1 juillet 2000, Université de Caen-Basse Normandie.
- Fabbro F. (1999). *The Neurolinguistics of Bilingualism*, Hove, UK: Psychology Press.
- Κουβελάς Μ. (2007). *Διαλεκτική Ψυχολογία Στα βήματα του Vygotsky*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Neubert, A. (1997). *Postulates for a theory of translation*. In J.H. Danks κ.ά. (eds), 1-24.

- Perani κ.ά. (1998). “The bilingual brain Proficiency and age of acquisition of the second language”. In *Brain*, 121, 1841-1852.
- Price C.J. κ.ά. (1999). “A functional imaging study of translation and language switching”. In *Brain*, 122, 2221-2235.
- Rinne J.O. (2000). “The translating brain: cerebral activation patterns during simultaneous interpreting”. In *Neuroscience Letters*, 294, 85-88.
- Vignaux G. (1991). *Les sciences cognitives, une introduction*, La Découverte.
- Vygotsky L.S. (2000). *Νους στην Κοινωνία: Η Ανάπτυξη των Ανώτερων Ψυχολογικών Διαδικασιών*, επιμέλεια Στέλλα Βοσνιάδου, μτφρ. Άννα Μπίμπου και Στέλλα Βοσνιάδου, Σειρά Ψυχολογία/12, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.